

Poprvé Václavovo jméno nalézáme r. 1452 na opovědném listě rožmberských služebníků a zemanů ze zvíkovského panství císaři Fridrichovi III. Jako člen rožmberské šlechtické klientely pobýval Václav vedle Zvíkova také často na Českém Krumlově, kde svědčil v různých rožmberských listinách. Manželkou Václavovou byla Markéta Šliková, která jako vdova teprve v r. 1514 obdržela doplatek svého věna od švamberkých švagrů.

Významnějším příbuzným Janovým byl jeho strýc Mareš ze Švamberka, od r. 1480 často zmiňovaný jako přísedící dvorského a zemského soudu za panský stav, v letech 1485–1487 purkrabí Pražského Hradu, a nakonec v letech 1500–1503 nejvyšší sudí dvorský. Majetek tohoto Švamberka, užívajícího příjmení Labuť, byl zřejmě dosti skrovný. Náležel mu po předcích Švamberký dům na Hradčanském náměstí v Praze, který drželi Švamberkové již od 14. století. Společně se strýcem Burianem Labutí koupil Mareš r. 1486 na Hradčanském náměstí ještě dům „U černého orla“ spolu s dalším zpustlým v jeho sousedství. Svůj díl pak v r. 1489 přenechal Burianovi a na místě nynějšího arcibiskupského paláce koupil bývalý kněžský dům. V r. 1503 je jako nejvyšší dvorský sudí už veden Zdeněk Lev z Rožmitálu a dá se předpokládat, že Mareš asi r. 1503 zemřel. Jeho manželkou byla Eliška z Kamenné Hory a o potomstvu není nic známo.

Snad do mlíkovské větve patřil Václav ze Švamberka padlý v tureckých válkách v bitvě u Osijeku 8. října r. 1537.

Opovědník a škůdce zemský Jan Bavůrek, druhý popravený v rodě Švamberků

Jan Bavůrek ze Švamberka byl posledním členem lestkovské větve Švamberků užívající v posledních třech generacích přízvisko *Bavor* nebo *Bavůrek*. Jan Bavůrek byl nejspíše synem Jindřicha Bavora ze Švamberka na Bělé, který držel v letech 1456–1466 Lestkov († 1484), a jeho manželky Elišky, dcery Borše z Rýzmburka a Anny z Koldic. Nemohu přijmout kombinaci Olšovského – Laboutky, že Jan Bavůrek byl synem Aleše z Lestkova. O Jindřichovi Bavorovi je známo poměrně málo. Jeho sestra Benigna se provdala za Jana (Hanse) Pluha z Rabštejna na Schwarzenburgu a Waldmünchenu. Už v roce 1426 prodal Jindřich Bavor (Dolní) Bělou Gutštejnům, čímž lestkovská větev ztratila poslední hrad, který držela. To samo o sobě vypovídá o mocenském postavení Bavorů ze Švamberka. V r. 1463 vedl Jindřich Bavor soukromou válku s Jindřichem z Plavna, což naznačuje tradiční švamberké válečné sklony. V r. 1468 byl ve vojenských službách náčelníka Zelenohorské jednoty Zdeňka ze Šternberka a 10. července toho roku na Jindřichově Hradci opověděl Janovi z Rožmberka válku. Jindřichovým bratrem mohl být nejspíše Zikmund ze Švamberka zaznamenaný též jako opovědník Jana z Rožmberka v r. 1468. V r. 1475 věnoval Jindřich Bavor minoritům ve Střibře plat v Kozolupech na záduší svých předků a sourozenců, kteří ale nejsou jmenovitě uvedeni. Bohuslav VII. ze Švamberka byl v r. 1478 dlužen Jindřichu Bavorovi 400 kop grošů, ale tento dluh převzal v dotyčném roce Vok z Rožmberka. Rožmberkové tento dluh v neznámém roce

splatili, snad ještě před smrtí Jindřicha Bavora. Někáký Jindřich Bavor ze Švamberka, nejspíše syn stejnojmenného otce, je uváděn jako držitel Lestkova ještě v r. 1506, ale od konce tohoto roku už vystupují jako jediná vrchnost tohoto městečka borsko-krasíkovští Švamberkové, jmenovitě Kryštof I. a Jindřich I. Zda Jan Bavůrek po svém otci zdědil nějakou část lestkovského zboží není zřejmé. Byl vychováván u svého strýce Bohuslava VII. na Krasíkově. Na počátku devadesátých let už však žil Bavůrek v Plzni, ale zřejmě našel uplatnění v knížecích či panských službách. Aspoň tak lze vysvětlit žádost plzeňských krejčích přednesenou cechovním mistrům v r. 1493, aby bylo Bavůrkovi vyjímečně povoleno objednání mimoplzeňského mistra, který by mu ušil šaty na pět osob „po německu“. Z toho je také zřejmé, že Bavůrek se musel podřizovat městskému právu, což mu při jeho povaze činilo veliké potíže. Dvorské či válečné služby však Bavůrkovi zřejmě nepřinášely dostatečné příjmy, neboť v r. 1503 si půjčuje od Petra Levharta z Vydžína částku 200 kop míšeňských grošů. Dlužní úpis pečetili Zdeněk z Ronšperka, Wolf z Gutštejna, Jan ze Štěnovic a další dva rukojmí, což ukazuje na okruh nejbližších Bavůrkových přátel. Své sestře Uršule z Ronšperka, manželce Dobrohosta z Ronšperka na Horšovském Týně, pojíždí v té době věno 55 kop míšeňských grošů na dvoře u Malické brány v Plzni. Tento dvůr, který Bavůrek nesměl prodat bez souhlasu rukojmích, byl tedy asi v té době jediným Bavůrkovým feudálním statkem. To znamenalo, že *ultimus familiae* lestkovské větve Švamberků, ač příslušník mocného panského rodu erbu labutě, se musel usídlit po měšťanskou v Plzni a dát se na podnikání. K tomu měl sloužit předměstský dvůr, na kterém se chovaly ovce ve velkém. Volba anglického způsobu rychlého získávání kapitálu ovšem narážela na ustanovení městské rady povolujícího pouze omezený počet chovaného stáda, což ovšem pan Bavůrek nehodlal respektovat a jak dokládá kronikář Plachý „*chudí i bohatí často naň žalovali jsú, kterak jim stádem jmenovaným na lukách na osenie, na hradbách i na všelikém obilé na poli škodu jest činil.*“ K tomu, jak zjišťujeme dále, přijímal Bavůrek do svých služeb větší počet služebné čeledě než připouštěla práva města Plzně. Silná nevraživost plzeňských měšťanů byla pochopitelná. Nový soused ve městě měl ostré lokty a představoval nevítanou podnikatelskou konkurenci. Když vedle toho pan Bavůrek ignoroval své sousedské povinnosti a neposkytoval tažné povyzy k provádění obecně prospěšných prací, začaly konflikty narůstat do neúnosnosti. Velmi zle bylo, když si urozený prchlivec více přihnul. Tehdy Bavůrek - jak uvádí obšírná žaloba - „*zbil sedláka z Škvrňan v krčmě*“ a „*na Beránka tesák vyhodil pro psa*“. Na své psy byl pan Bavůrek vůbec velice nedůtklivý, neboť také „*hrozil bitiem Božkovi rybáři pro psa*“. Páni konšelé také velmi neradi viděli, když Bavůrek bral právo do svých rukou a „*jakéhoš pacholka v domu jeho nahú šavlí okrvavivši sám potom proti právu bez vuole a vědomie panského i rychtáře jeho do vazby panské jest vedl*“. Nakonec městská rada byla nucena předvolat chronického výtržníka na radnici. Tento krok učinili páni konšelé jistě velmi neradi s ohledem na vlivné příbuzenstvo Bavůrkovo, a proto asi také s úlevou vyslechli, že obviněný proti předneseným žalobám neprotestuje a prosí o odpuštění. Zasazovalo se o to i šest rytířů ze sousedství Plzně: „*I předstúpiv pan Bavor s svrchudotčenými přátely svými, prosil jest pánuov a Jan Merklínský na miestě jeho, aby jemu to páni prominúti a odpustiti ráčili, že múdrejšie býti chce a že se v potomnie časy toho viec nikoli dopustiti*

nechce, než snášeti se se všemi a s každým jako s svými milými sousedy a všechny povinnosti pánům a obci činiti.“

Muselo to být pro vysoce urozeného pana Bavora těžké pokoření, ale zřejmě tato Canossa stála za prosperitou předměstského ovčína. Moudřejším, jak sliboval, se však Jan Bavůrek nestal. Za rok po svém okázalém pokání zabil za neznámých okolností jistého Ermolaue, syna plzeňského měšťana Václava Palečka. Ani tentokrát nebyl Bavůrek odsouzen městským soudem, neboť případ se řešil tzv. „smlouvou o hlavu“, tehdejším právním řádem přípustnou smířčí dohodou s příbuznými zabitého. Bavůrek se za svědectví svého příbuzného Buriana ze Švamberka a tří dalších šlechticů písemně zavázal, že dá za zabitého Ermolaue sloužit sto zádušních mší a zaplatí 10 kop grošů na stavbu dominikánského kláštera v Plzni, kde byl zřejmě nešťastník pochován. Na místě, kde byl Ermolaus zabit, měl Bavůrek nechat postavit kamenný smířčí kříž a konečně vyslat nějakou osobu na kajícnou pouť do Cách. Zda Bavůrek všechny podmínky smlouvy o hlavu splnil, nevíme, ale je zřejmé, že jeho další existence v městě byla stěží možná. Bavůrek Plzeň opouští a kupuje si tvrz a ves Křínov na Tachovsku od plzeňského měšťana Matěje Raušara. To se mělo udát někdy v druhé polovině r. 1505. Výrazné polepšení majetkových poměrů Bavůrkových lze nejspíše spojit s tzv. válkou o landshutské dědictví v letech 1504–1505, kterou mezi sebou vedli rýnští a bavorští Wittelsbachové. Bavůrkovu účast v této válce sice nemáme zachycenou, ale jeho příbuzní Ronšperkové a přátelé Gutštejnové se v ní velmi angažovali na straně rýnských Wittelsbachů a získali tak značné žoldnéřské zisky. Nedaleko této dnes již zaniklé tvrze stával smířčí kříž zvaný Bavůrkův, snad doklad plnění smlouvy o hlavu Palečkova syna. Jestliže se však Bavůrek smířil s rodinou zabitého Ermolaue, rozhodně se nesmířil s městem Plzní, jemuž dokonce vyhlásil válku.

Jak nás zpravuje plzeňský kronikář Šimon Plachý k r. 1505 *„Jan Bavor jinak Bavůrek z Švamberka a na Chříňově, máje právo a řád před sebou a v tom krále českého jakožto pána svého opovrh, zúmyslně a svévolně se za nepřítele a odpovědníka měšťanův plzeňských vydal a to s některými pomocníky svými, žádné k tomu hodné a slušné příčiny nemaje...“* Bavůrek využil stávajících politických poměrů v zemi, které byly ve znamení boje mezi šlechtou a královskými městy o uznání tzv. Vladislavského zemského zřízení z r. 1500. Města včetně Plzně nechtěla nový zákoník respektovat, neboť jim upíral různá politická práva a hospodářská privilegia. Bavůrkovým záštitám tak vznikl předobraz dalšího vývoje stavovského sporu - občanskou válku vlastně začaly suplovat soukromé války opovědníků proti královským městům, neboť jak praví dále zmíněný plzeňský kronikář o Bavůrkovi, *„někteří přátelé jeho netoliko ho u sebe přechovávali a fedrovali, ale také valně spolu s ním se sbírali, chtěje rádi městu a obyvatelům v něm škodu, hanbu a lehkost vedle něho učiniti.“* Základní model vypadal asi tak, že opovědníci královských měst, kteří začali nyní vyrůstat jako houby po dešti, měli hned po ruce různé *fedrovníky* z řad mocné šlechtické aristokracie včetně nejvyšších zemských úředníků. Ti se ovšem navenek tvářili, že s opovědníky nemají nic společného, ba dokonce je veřejně odsuzovali. Touto pokryteckou politikou byla města nucena k právní svépomoci, což v případech

potrestaných opovědníků modré krve vyvolávalo ostré protesty šlechty a volání po pomstě, jak tomu bylo i v případě pana Bavůrka.

Osudové Bavůrkovo rozhodnutí nebylo nijak šťastné už proto, že křínovská tvrzička rozhodně nebyla fortifikací, na které by bylo možno se úspěšně hájit proti obléhací artillerii západočeské metropole. Bavůrek ovšem spoléhal především na své přátele, kteří mu přeochoťně poskytli své pevné hrady. Podle Bavůrkova útrpného vyznání to byli především páni z Gutštejna, válečníci na slovo vzatí a majitelé četných hradů nejen v Čechách, ale i v Horní Falci. „*Pravil, že pan Volf a Jetřich z Guttensštejna navedli jeho, aby odpověděl (tj. opověděl záští), že jemu chtějí pomocni a radni býti, i koňmi i penězi že chtějí jemu pomáhati. Jakož pak pan Volf dal jemu dva koně a časem některý zlatý, a aby ležel u Fohadrazu, jemu pan Jetřich rozkázal...*“ uvádí se v Bavůrkově výslechovém protokolu. Takovému vábení nemohl Bavůrek odolat a „*maje při sobě odpověď Plzeňským vyjel z Guttnštejna*“ aby „*pobrali Plzeňským u Teplé a to rozbytovali na vrchu za lesem.*“ Přes Plzeň procházela frekventovaná trasa obchodu s dobyt看em, který Plzeňští dále hnali na trhy do Bavorska a Horní Falce, což dávalo Bavůrkovi příležitost ke kořistění ve velkém. Jeden takový přepad se zdařil na cestě z Plzně do Furthu im Wald a Bavůrkovi hrdlořezové zde „*zabili voláka při třech volích a odtud jeli na Žandov*“. Takto se Bavůrkovi válčilo dobře, neboť počet gutštejnských hradů, tvrzí a krčem, kam se se svými kumpány mohl uchýlit, byl úctyhodný. Vedle již zmíněného Žandova jsou zmiňovány Gutštejn, Kynžvart, Tachov a Bělá v Čechách a v Horní Falci Schwarzenburg, Rötze a Vohenstrauß (Fohadraz). Nebyli to však jen bratři Jindřich, Jetřich, Jan a Volf Gutštejnové, kteří poskytovali Bavůrkovi útočiště a materiální podporu. V blízkosti Křínova to byl pán na Plané a Týnci Jan Plánský ze Žeberka, kterému Plzeňští psali, že „*o tom v jistotě dobře vědí, kterak nepřítel jejich na panství jeho a zvláště na Plané i v Týnci stanoviště své s některými pomocníky mívá, tu přijíždějíce a zase když se mu zdá, odjíždějíce, protož že věří jako pánu laskavému, že to při něm přetrhne a lidem svým přikáže, proti nám ho nepřechovávat ani v čem fedrovati*“. Zdá se, že Jan Plánský výzvu plzeňské rady akceptoval, ale byla to zřejmě čestná výjimka. Dokonce nejvyšší kancléř českého království Albrecht Libštejnský z Kolovrat, v této době hlavní zástupce krále Vladislava v Čechách, neměl v případě Bavůrkově čisté svědomí. Když se s ním plzeňští konšelé radili o dopadení Bavůrka - v dobré víře, že Kolovrat jako přední exponent zemské exekutivy bude usilovat o zajištění zemské bezpečnosti - měl vzápětí Bavůrek prostřednictvím Zdeňka Dobrohosta z Ronšperka za tepla zprávu, že „*páni Plzeňští radili se s panem kancléřem o jeho bezhrdlí a že jemu to pravil pan kancléř a kázal jeho vystřící*“. Posel Kolovratův Zdeněk Dobrohost stojí v našem líčení také za zvláštní zmínku. Tento dobrý přítel a příbuzný Gutštejnů byl také Bavůrkovým synovcem a v jeho osobě máme první významnou spojnici od Bavůrka ke Kopidlanskému. Nevíme, zda Bavůrek se uchyloval na Dobrohostovy hrady Horšovský Týn, Ronšperk a Starý Herštejn, ale můžeme oprávněně předpokládat, že by zde v případě naléhavé potřeby odmítnut nebyl. Zdeněk Dobrohost patřil k renomovaným válečným podnikatelům žádaným zejména u německých knížat a k mužům Bavůrkova typu měl velmi blízko. Nebylo divu, že v jeho službách skončil svůj osud také Kopidlanský, ale nepředbíhejme. Byl tu také Zdeňkův bratranec Aleš

Dobrohost z Ronšperka, nejen spoludržitel Prostiboře, kam se Bavůrek podle vlastního přiznání uchýloval, ale i Křínova.

Bavůrkova loupežná rota se při tak velkém akčním radiu působnosti nehojila jen na Plzeňských. V Bavůrkově výslechovém protokolu můžeme i číst: „*vzali Chebským tři koně za Chotíkovem*“, „*Mostským vozy vysekali*“ nebo o „*porážce Žateckých, Kadaňských a jiných na Valově*“. Na kořisti z těchto loupežných výprav se hojně podíleli Gutštejnové, na prvním místě nejmladší z bratrů Volf, který se i osobně zúčastnil přepadu chebských měšťanů u Chotíkova. Volfův hrad v Dolní Bělé severně od Plzně představoval jedno z nejvýznamnějších lapkovských ležení a při loupežném přepadu měšťanů z Mostu „*byli všickni pana Volfa služebníci a tu jsou z Bělé sjeli a zase na Bělú přijeli a to všechno s vůlí pana Volfa z Gutštejna jsou učinili a z toho také jemu bitunk dali*“. Jeden takový bitunk pro pana Volfa se sestával z několika loktů aksamitu a kanic na košile. Ani ostatní bratři Gutštejnové nepřišli zkrátka, z jednoho lupu Bavůrkovi muži „*prodali panu Hendrychovi čtyry koně nejlepš*“ a cena jistě nebyla přemrštěná.

Dominující aktivitu Bavůrkova záští představovalo silniční loupežení, pouze v jednom případě slyšíme o paličství. O jedné plzeňské vesnici je ve výslechovém protokolu zmínka, že Bavůrek „*některého času přijel k Olevci i chtěl zapáliti dvůr neb dva, i nechtělo hořeti*“. Později se k velké škodě Plzně, jak uvidíme, naučili Bavůrkovi kumpáni a mstitelé paličskému řemeslu přímo mistrovsky.

Bavůrkova válka proti Plzni dala zřejmou pečeť celému období bojů šlechtických opovědníků proti královským městům. Neshledáme tu jedinou bitvu v otevřeném poli, té se Bavůrek a jeho epigoni vyhýbali. Válčilo se diverzí - silničním loupežením, zajímáním na výkupné a paličstvím. Panstvo většinou tomuto pouštění žilou královským městům buď blahovolně přihlíželo, v horším případě opovědníky tajně podporovalo a na silničním loupežení participovalo. Viděli jsme, že pan Volf z Gutštejna si odskočil zaloupit na silnici, ač oficiálně válku Plzni nevypověděl, bratr Volfův Jan poskytoval Bavůrkovi útočiště na tachovském panství. „*Item více míval stanoviště v Chodech u krále a také u Tří Dvorův, dvakrát nebo třikrát u Tachova a tu mívali obrok koňům*“ praví se v protokole. Jan z Gutštejna ovšem trval na přísném utajení, jak napovídá další pasáž: „*Item na Tachově byl jednou (Bavůrek) tajně přes noc a tu jeho fortanou pustili na zámek a tu jest jemu pan Jan přikázal, aby jedúc od něho žádnému nepřekážel*.“ S Jindřichem z Gutštejna, který Bavůrkovi nabízel svůj hornofalcký hrad Schwarzenburg - „*koho by jal, aby jeho přivedl a tam šacoval*“ - byla situace složitější. Nejvýbojnější z bratrů Gutštejnů totiž od r. 1506 otevřeně válčil s českým královstvím a v létě téhož roku zrádně zajal pány Bohuslava a Jana ze Švamberka, věznil je ve věži schwarzenburského hradu a požadoval za jejich vydání velké výkupné. Předpokládali bychom, že Bavůrek se svých příbuzných zastane a od Jindřicha z Gutštejna se odtáhne, ale nestalo se tak. Tím ovšem Bavůrek nad sebou podepsal ortel, neboť bohatí a vlivní příbuzní nakonec ve stavu nejvyšší nouze nechali svého loupežného strýce na holičkách stejně jako Gutštejnové.

Nad Bavůrkem se stáhla nebezpečná mračna počátkem listopadu r. 1506, kdy král Vladislav vyhlásil zvláštní „landfrýd“ v plzeňském kraji, podle něhož byly mimo jiné zakázány válečné opovědi. Zahřmění z Olympu nebral Bavůrek ke své škodě nijak váž-

ně, a tak se Plzeňští mohli svému opovědníkovi dostat na kobyliku s královským placet. Využili toho, že Bavůrek se neprozřetelně uchýlil na křínovskou tvrz a koncem ledna r. 1507 ji překvapivě oblehli. Měli k tomu plný souhlas Pražanů, bez kterých neučinili žádné závažnější politické rozhodnutí a kterým o akci neprodleně napsali: „*Tejno Vám nebud, že jsme na nepřitele svého Bavůrka vojansky tento pondělí minulý na noc vytáhli a tu jsme ho na Křínově na jeho tvrzi samého šestého šturmem dobyli a jali a tvrz vypálili, a při tom jsme dobytek jeho, kterýž tu ve dvoře měl, zajali a tu než naši pěší přispěli, přijelo na padesáte rejtharův, nevíme odkud, i ten dobytek honcům našim odňali. Než za to máme, že se toho doptáme, odkud a kdo jsou byli. Vašich milostí žádostivě, jakožto pánův a přátel našich zvláště milých, prosíme, že k takové naší pilné potřebě z sebe ze všech tří měst bez meškání vyslati ráčíte, neb my bez Vašich Milostí přítomnosti a jiných pánův a měst, přátel našich, nic počínati nemíníme.*“

Bavůrek byl tedy s pěti svými kumpány, z nichž je třeba zmínit Michala Grofa původem ze Švábska, eskortován do Plzně, ostatní loupežná čeleď byla pověšena na stromech u Křínova. K útrpnému výslechu urozeného opovědníka pozvali Plzeňští vedle Pražanů ještě Žatecké, Kadaňské a Mostské a vůbec postupovali v jednotě a srozumění s ostatními královskými městy. Ještě před tažením proti Křínovu byl na žádost Plzně prohlašován Bavůrek na městských trzích v Klatovech, Střibře, Sušici, Domažlicích a patrně i jinde za zjevného opovědníka s varováním, aby nebyl od nikoho podporován.

K soudu nad Bavůrkem se pozvaní zástupci dostavili s výjimkou Žateckých, kteří se obávali přepadení na cestách. Obavy to jistě nebyly plané, neboť v té době byl v Žatci útrpně vyslýchán a popraven jistý Hřib, o kterém na základě Bavůrkova výslechu psali Plzeňští do Žatce, že „*není jeden daleko od druhého*“.

Kauza Bavůrek byla pozorně sledována nejen v Čechách, ale i za hranicemi, a plzeňský soudní tribunál neměl jistě lehkou pozici. Až z Norimberka přišla žádost o nový výslech Michala Grofa, který krátce před svým dopadením na Křínově přepadl a oloupil někde na Chebsku norimberské kupecké vozy. Norimberská městská rada chtěla zejména vědět veškeré údaje o spolupráci Grofa se stíhaným opovědníkem Heintzem Paumem. Kruh se zde uzavřel opět u Gutštejnů, z nichž Jindřich se s Paumem spojil k válce proti Norimberku a dalším jihoněmeckým městům.

Vedle Grofa patřil v Bavůrkově družině mezi stíhané psance i jistý Andrlé z Bachu, opovědník tepelského kláštera a podle všeho Bavůrkova pravá ruka. V lednu r. 1506 vydal král Vladislav na Andrleho a jeho dva bratry zatykač pro paličství na statcích tepelského kláštera a v případě dopadení povoloval tepelskému opatovi použití útrpného práva. Plzeňští měli už s Bachem své zkušenosti z počátku r. 1505, kdy byli jejich honáci oloupeni o více než 70 kusů dobytka. O stádu uloupeném u Plané a odehnaném do hornofalckého Pernova, kde byl v tu dobu purkrabím Jindřich z Gutštejna, ovšem Andrlé tvrdil, že šlo o majetek Norimberka, s kterým byl ve válečném stavu, a odmítl loupež nahradit. V plzeňském vězení seděl nyní jeden z Andrlových bratrů. Tohoto mladičkého učedníka lupičského řemesla dopadeného na Křínově však na rozdíl od Michala Grofa zachránili vlivní přímluvci. Na městskou radu ve Střibře se totiž obrátil Andrlé z Bachu s tím, že jeho bratr - „*pachole dětinské*“ - byl na Křínově dopaden náhodně a s Ba-

vůrkovým záštitám proti Plzni neměl nic společného. Stříbrští vyšli kupodivu Andrluvi, kterého titulují jako „*opatrného přítele milého*“, ochotně vstříc a poslali neprodleně do Plzně posla s přímlovou. Stříbrští ovšem nebyli jediní intervenující za Andrlova bratra, vedle nich se ještě přimlouvali Pražané a Jiří Všerubský z Gutštejna, takže nezletilec byl nakonec propuštěn. Byl to asi jediný z křínovských zajatců, který unikl beztrápně ze spárů městské justice. Bavůrek, Grof a ještě jeden delikvent neznámého jména byli odsouzeni k smrti. Bavůrkovi dovolili před popravou promluvit se svou milenkou, nějakou démonickou ženou, která měla ještě několik let dělat Plzeňským těžkou hlavu, neboť jí údajně Bavůrek před svou smrtí zapřisáhl k strašlivé pomstě za svou hlavu, která padla pod popravčím mečem 4. února 1507 na plzeňském rynku. Humanista Šimon Villaticus oslavil tuto událost umnými latinskými verši z nichž vyjímáme:

*Jásej, laurem vítězů ověnčený
lide Plzně, vidíš tu nepřitele,
jenž sem vtrhl naslepo, v náš den slavný
- zajásej Plzni!*

...

*Kdo se chcete zdatnými stát jen zpupnou
pýchou, ač jste zločinů služebníky,
vězte tedy: hle vaše zdatnost hyne
pod mečem kata.
Kde pak jsou teď rytíři, vzteklá slova,
lidu Plzně hrozící velkou zkázkou?
Hleď, jak tvoje zápěstí štíhlá svírá
ohebný provaz!*

Jak se brzo ukázalo, bylo jásání Villaticovo předčasné.

Poprava Bavůrka a jeho druhů proběhla zpočátku zdánlivě velice hladce. Především senior rodu Švamberků Kryštof nehnul pro Bavůrka ani prstem. Měl k tomu jistě své důvody, neboť Bavůrek byl spojencem Gutštejnů věznicích jeho bratry v Horní Falcí. Bavůrek asi spíše očekával, že se za něho budou angažovat Gutštejnové, zvláště když Jindřich v té době stále ještě věznil borské Švamberky na svém hradě. Naděje urozeného delikventa se však ukázaly liché, a když Jindřich z Gutštejna asi měsíc po plzeňských popravách vydal své vězně - z nichž aspoň jednoho mohl za Bavůrka vyměnit - za tučné výkupné 13.000 kop míšeňských grošů, bylo to pro většinu české šlechtické obce jen další exemplum příznačné gutštejnské věrolomnosti. Také o ostatních Gutštejnech nenačítáme žádnou zmínku, že by se nějak pro Bavůrka angažovali.

Je však také možné, že česká šlechta byla postupem Plzně a jejích spojenců zaskočena, neboť vůbec neočekávala, že by mohl být člen panského stavu popraven z rozhodnutí městské justice. Byl to skutečně první případ tohoto druhu za vlády krále Vladislava. Následky na sebe nenechaly dlouho čekat. Již za měsíc po Bavůrkově popravě uzavírají čelní představitelé české aristokracie zápis, jehož ústřední pasáž zní: „*Jestližeby Pražané*

aneb kterékoli město v koruně České na kteroukoli osobu panského neb rytířského stavu sáhli bez vyslyšení před soudem zemským, že sebe v tom všickni vespolek ti dva stavové skutečně hned opustiti nemají, ale toho mstíti beze všeho odpovídání.“ Hrozba nevyhlášenou válkou městům jasně naznačovala, že Bavůrkova poprava byla precedentem, který česká šlechta vůbec nehodlala tolerovat a další vývoj potvrzoval, že to bylo míněno smrtelně vážně. Vydání králova majestátu datovaného 25. května 1507 v Budíně, kterým Vladislav II. nejen potvrdil oprávněnost postupu Plzně, ale také městu přisoudil celý Bavůrkův statek (tvrz a ves Křínov s poplužními dvory) jenom vystupňovalo stávající napětí. O Bavůrkovu pozůstalost se totiž přihlásilo hned několik zájemců. Jako blízký příbuzný popraveného vystoupil Aleš Dobrohost z Ronšperka s tím, že mu Bavůrek zapsal svůj statek ještě před zahájením války proti Plzni a vyzýval městskou radu, aby se dostavila k jednání do Horšovského Týna. Do jámy lvové se však Plzeňským nechtělo a okruh Bavůrkových mstitelů tak mohl počítat s významnou podporou na hradech výbojných Ronšperků - Horšovském Týně, Ronšperku a Starém Herštejně.

Z dalších, kteří se hlásili k dědictví po Bavůrkovi a Grofovi, musíme připomenout Andrla z Bachu. Tomu nestačilo, že Plzeňští propustili z vězení jeho nezletilého bratra, ale ještě požadoval koně, pancíř a jinou zbroj, kterou údajně Bavůrek odkázal Bachovi juniorovi, a vedle toho dalšího koně půjčeného popravenému Grofovi. Nehoráznost svých požadavků zastíral Andrla tvrzením, že svého koně půjčil Grofovi na způsob, jak to „dobří tovaryši“ mezi sebou obvykle dělají, netušil však, že bude použit k válce proti Plzni. Plzeňská městská rada vyjádřila pisateli svůj údiv nad touto žádostí s připomenutím, že Andrlův bratr byl bez újmy propuštěn z jejich vězení, a zároveň nepřijemné překvapení nad tím, že tři plzeňští měšťané byli přepadeni Andrlem na pouti k plánskému kostelu sv. Anny a donuceni ke slibu, že za týden se dostaví k Pernovu „*u nejbližšího kostelíčka na panství pana Henrycha z Guttnštejna*“. Tedy jako v případě Bavůrkově opět Gutštejnové v pozadí.

Po poradě s kancléřem Kolovratem a Prahou zakázala plzeňská městská rada svým měšťanům zajatým na závazek, aby se vypravili k Pernovu s tím, že Andrle „*neohradil své cti*“, rovněž nevydala žádané koně a zbroj z Bavůrkovy a Grofovy pozůstalosti. Dva koně z křínovské kořisti byli místo toho posláni darem do Norimberka. Bylo to nepochybně z vděčnosti nad tím, že norimberská městská rada zapůjčila k dobývání Křínova svého puškaře.

Nepolapitelný Andrla však nedělal problémy jenom Plzni, Norimberku a tepelskému klášteru. Nepomáhaly plzeňské stížnosti knížecímu místodržícímu v Horní Falci na poskytování útočišť tomuto psanci a Andrle nakonec vyhlásil válku celému Českému království. Jedním z Andrlových stanovišť byla krčma v markrabském Schirndingu položeném v těsném sousedství Chebska. Zde Andrle těžce inzultoval jistého chebského posla a na stížnost chebské rady odpověděl s arogancí jemu vlastní. Omluvil se sice, že totožnost zbitého posla (který podle Andrlova názoru byl notně opilý a k tomu nepatřičně drzý) mu nebyla známa, ale současně žádal povolení svobodného průjezdu Chebskem ke své válce proti Čechům. Chebská rada odmítla tento požadavek s tím, že sedláci si stěžují na zdupané obilí - průjezd byla ochotna povolit jenom k případnému mírovému jednání.

Tímto rozhodnutím si chebská rada rozšířila okruh svých nepřátel, neboť odmrštěný opovědník se důvěrně sblížil s Jiřím Cedvicem, držitelem liebensteinského manství na Chebsku, a nevelký hrad na jihozápadní hranici Chebska se stal útočištěm deklasovaných živlů hlavně z německého pohraničí, které loupením a pálením nabezpečně ohrožovaly nejen Cheb, ale celé západní Čechy. Příznacné bylo, že purkrabí chebského hradu (v letech 1506–1507 Jetřich z Gutštejna a po něm Kryštof z Gutštejna) jako představitel královské trestní exekutivy nepodnikli proti loupežnému Liebensteinu vůbec nic. Ochromení bezpečnostního systému českého státu, v jehož čele stál jako zástupce krále nejvyšší pražský purkrabí, mělo mít pro Plzeň katastrofální následky.

Anonymní Bavůrkovi mstitelé zničili prosperující západočeskou metropoli způsobem, který v dějinách českých královských měst nemá obdoby. První úkladně založený požár v Plzni vzplanul 5. června roku 1507 na škvřňanském předměstí. Shořelo při něm vedle valné části předměstí i devět poplužních dvorů plzeňských měšťanů. Druhému paličskému útoku, založenému 7. června současně na několika místech přímo ve městě, padla za oběť asi polovina domů, jedna z městských bran a valná část věží a bašt plzeňského opevnění. Současně shořel i zbytek škvřňanského předměstí. Zkázou dokonale třetí požár 10. června, kdy „*množství lidu se zdusilo a někteří na prach uhořeli*“ a „*jednoho domu ve všem městě celého nebylo*“.

Výsledky několika podezřelých v Plzni nepřinesly žádnou jistotu o hlavních iniciátorech. Plzeňští měli největší podezření na Andrlého z Bachu, ale vyslychaní nakonec nařčení tohoto opovědníka odvolali s tím, že jenom kradli při ohni a pak „*mluvili z velké bolesti*“. Bavůrkovu milenkou, která měla tuto katastrofální zkázu Plzně zaříditi, dopadli plzeňští drábové až v roce 1510 v Teplé. Protokoly z výsledku této ďáblovy spřeženky se nedochovaly, můžeme však oprávněně předpokládat, že jistě nešlo o akci osamělé mstitelky, ale o rozsáhlé spiknutí, v jehož pozadí figurovali známí škůdci, s nimiž se ještě setkáme v souvislosti se švamberskou válkou v letech 1507–1509.

Bylo již řečeno, že popravou Jana Bavůrka 28. ledna 1507 v Plzni vyhasla po meči lestkovská větev Švamberků, a zbývá tedy ještě zmínit nejbližší příbuzné. Z Bavůrkových sourozenců zachycují historické prameny jen již zmíněnou Uršulu, manželku Dobrohosta z Ronšperka. Dobrohostovi synové Jiří, Zdeněk, Volf a Václav představovali tedy nejbližší potomky Bavorů či Bavůrků ze Švamberka po přeslici. Zda na tyto synovce Jana Bavůrka vůbec něco ze skrovného dědictví jejich strýce připadlo, je otázka. Povahově připomínal svého divokého strýce nejvíce Zdeněk Dobrohost, nejprve spolu bojovník borských a přimdeckých Švamberků, pak spojenec jejich úhlavních nepřátel - Gutštejnů.

Gutštejnové kontra Švamberkové aneb „švamberská válka“ 1507–1509

Bratři Bohuslav VIII. a Jan IV. byli synové Hynka ze Švamberka a Kunky ze Šternberka z manželství uzavřeného r. 1475. Z pěti synů Hynkových měli tito dva k sobě

Větev hlavní B (potomstvo Bohuslava VII.)

Bohuslav VII. na Boru, Krasíkově a do 1471 na Zelené Hoře † 15. 7. 1490

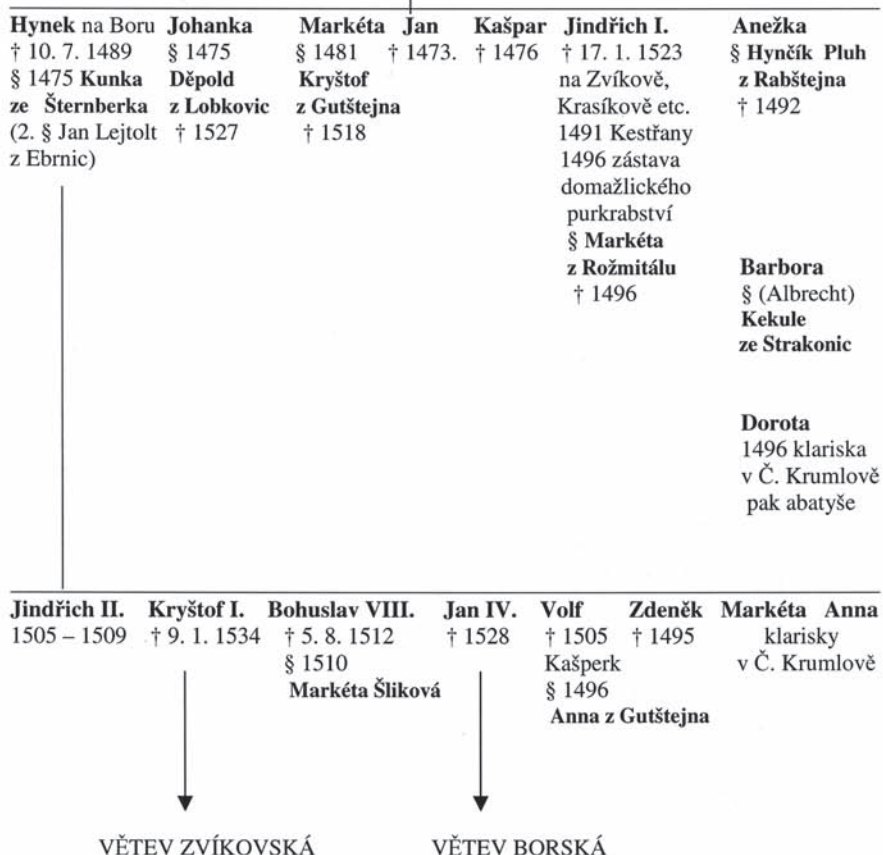
1473 Zvíkov a Milevsko, 1487 Rataje, Pirkštejn a Kašperk

hejtman Plzeňského kraje, 1469 nejvyšší hofmistr a chebský hejtman krále Matyáše

1475 rožmberský poručník a vladař, 1476 nejvyšší hejtman krále Matyáše v českých zemích

1. § 1451 **Lidmila z Rožmberka**

2. § **Konstancie Šliková** † 1494

Zvíkovská větev

Kryštof I.

† 9. 1. 1534

Zvíkov, Krasíkov, Orlík, Bechyně, Kestřany, Kašperk

1. § 1505 Magdalena ze Šelmberka † 1508

2. § Anežka Bezdrůžická z Kolovrat † 15. 3. 1538

Jindřich III. st.

† 14. 1. 1574

Zvíkov, Kestřany
n. dvorský sudí
1544 – 1550

1. § 1533

Kateřina
z Pernštejna
† 1552

2. § 1554

Eliška
z Rožmberka
† 1576

Václav („Vaníček“)

1550 nemocen

Jan V. st.

† 12. 1. 1559

Milevsko

n. dvorský sudí
1557 - 1559

§ Magdalena
ze Šternberka

Bohuslav IX.

† 1552

Orlík

§ Johanka
z Lobkovic

† 1564

Ratmír

† 1546

Krasíkov

Václav

† 9. 12. 1562

Bechyně

§ Kateřina
Meziříčská
z Lomnice
† 1561

Jan † 1550 jako dítě

Zdeněk III.

† 21. 1. 1553

Bechyně

§ Anna
z Lobkovic
† 1582

Johana † 8. 12. 1506

Voršila

§ Bavor Rodovský z Hustiřan † 1592

Markéta † 1540

§ Václav Zmrzlík ze Svojšína
† 1568

Mariana 1543 †

§ Děpolt z Lobkovic † 1541

Ludmila † 19. 2. 1562

§ 1559 Albrecht Libštejnský z Kolovrat † 1585

Dorota † 20. 6. 1544 Bohunka 1544

Kryštof II.

† 26. 6. 1582

ultimus fam.

zvíkovské větve

1. § 1564 Eva Hasištejnská z Lobkovic

2. § Jana ze Šelmberka

Hynek II.

† 25. 6. 1570

§ 1569 Sibyla Šliková

(2. § Jáchym

ze Švamberka

† 1574)

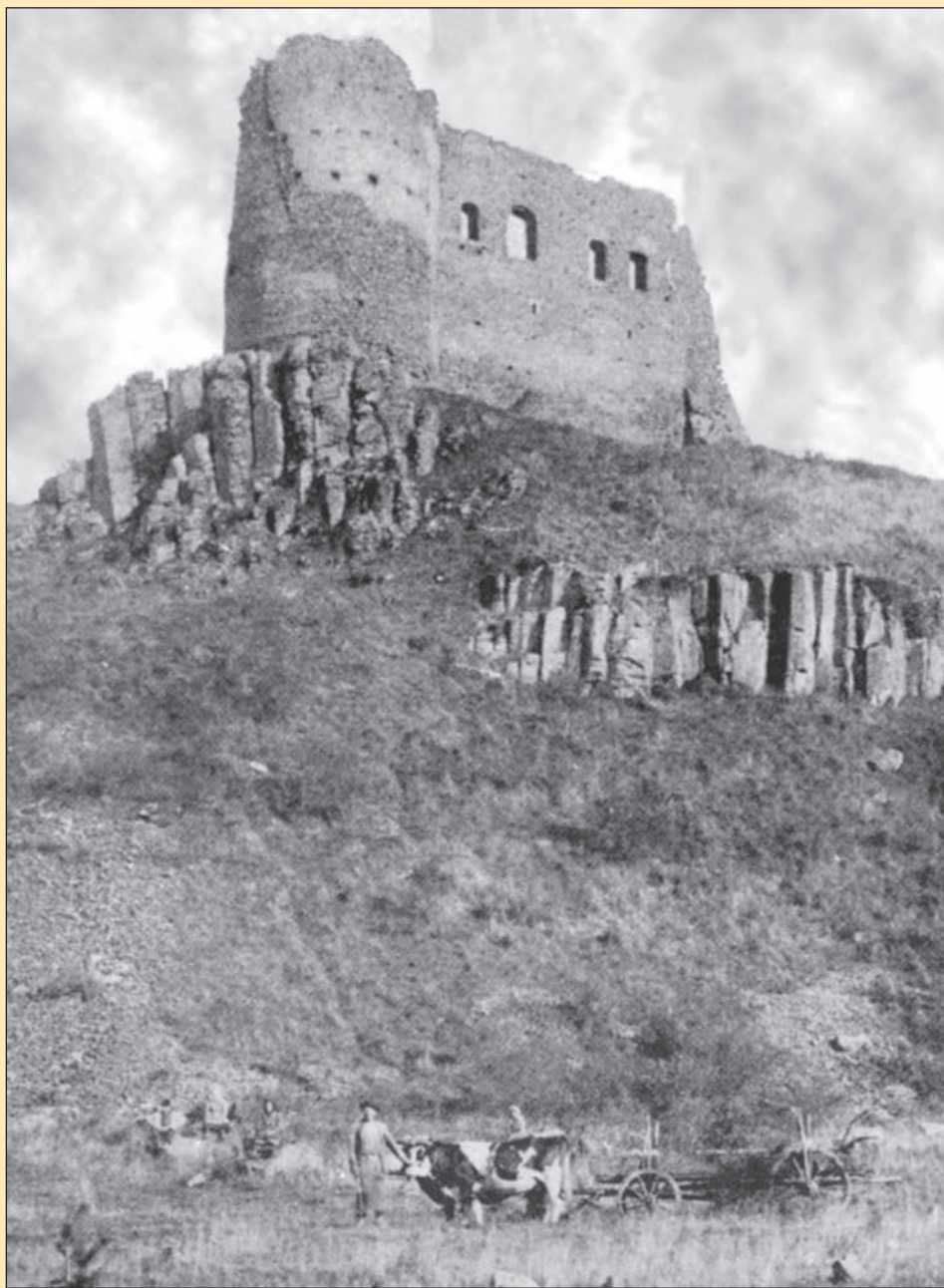
Johanka

† 1560

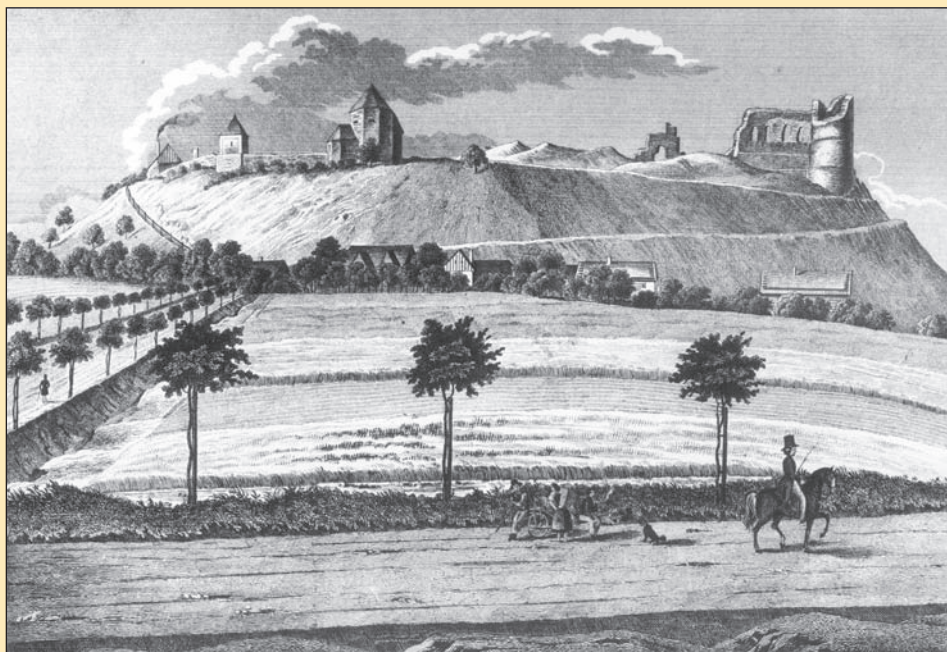
§ Jan ze Šelmberka

† 1597

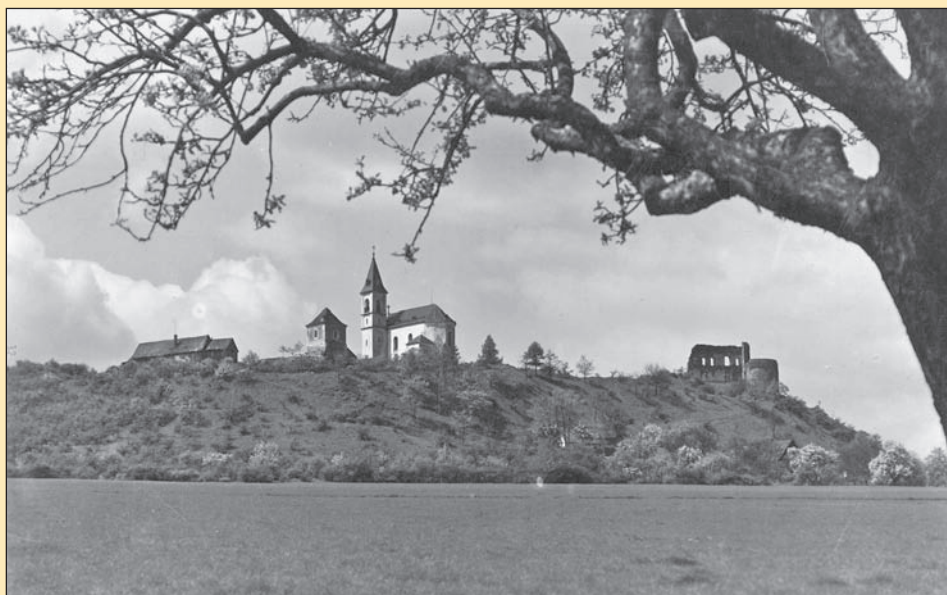
(2. § Kateřina z Veitmile)

Monumentální zřícenina hradu Švamberka (Krasíková) na konci 19. století

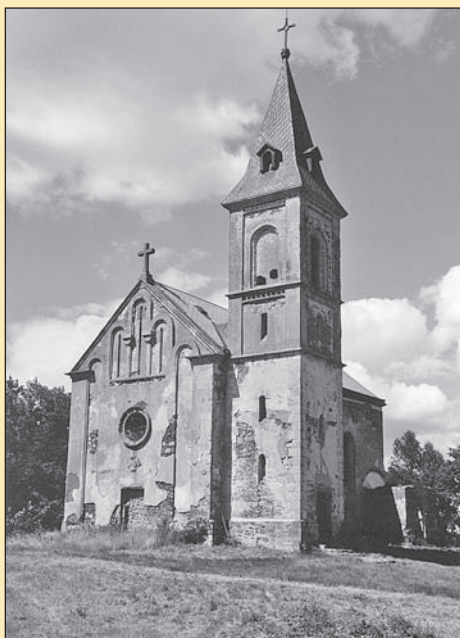
Švamberk na rytině v knize F. A. Hebera z poloviny 19. století

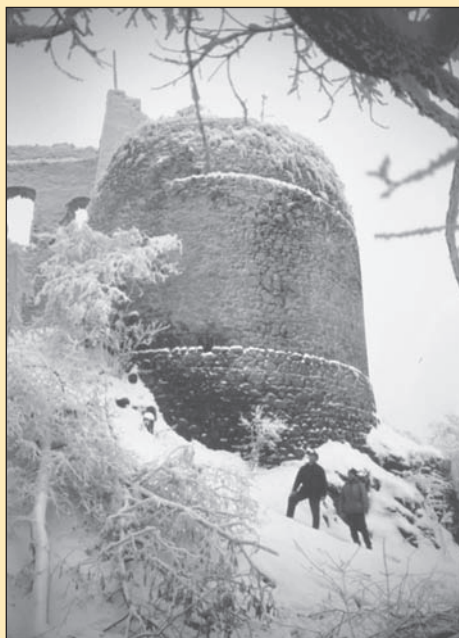
Švamberk v polovině 20. století

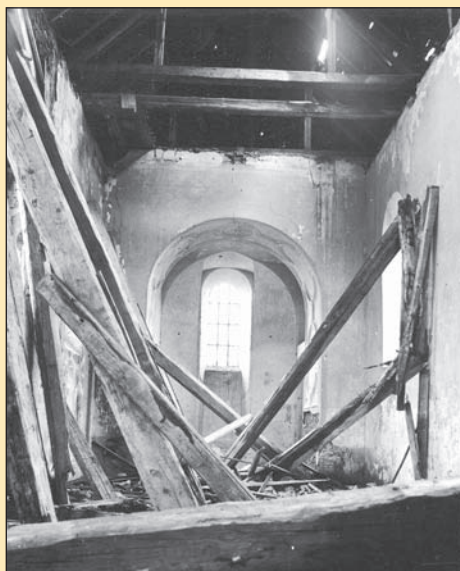
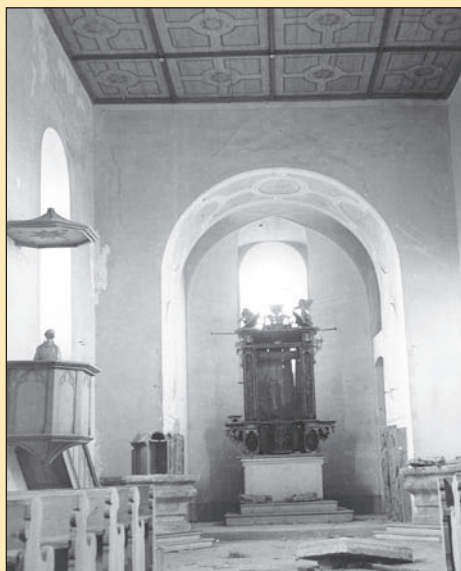
Švamberk, kaple sv. Máří Magdaleny, jeden z posledních křtů, 50. léta 20. století

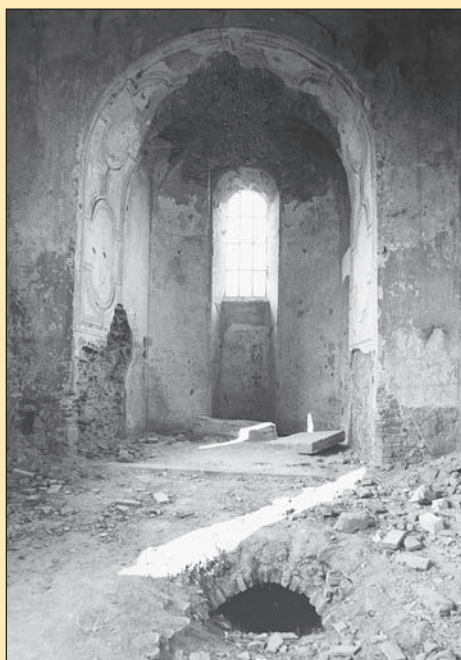
Švamberk, kaple sv. Máří Magdaleny dnes

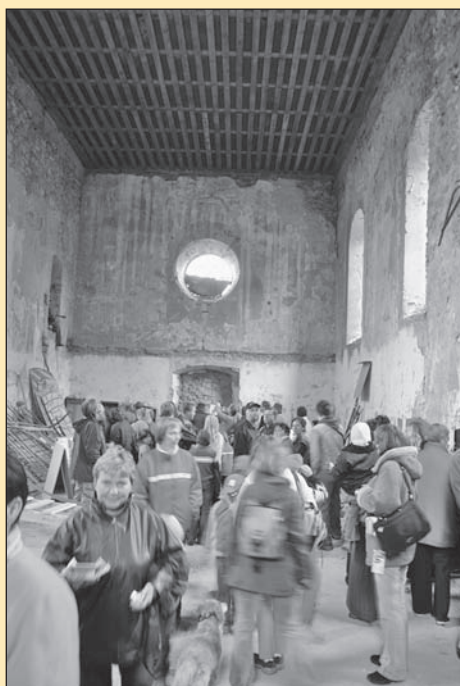
Švamberk, mohutný hradní bergfrit

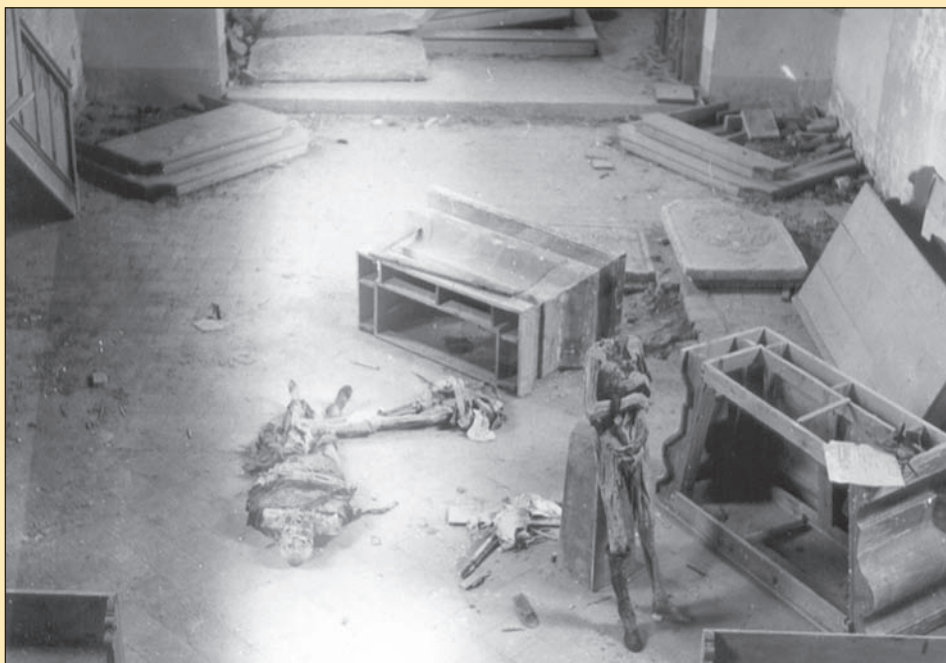
Švamberk, kaple sv. Máří Magdaleny v roce 1963 a 1981

Švamberk, kaple sv. Máří Magdaleny roku 1991

Setkání v kapli na Švamberku roku 2005

Zohavené mrtvoly Švambergů v kapli na Švambergu (foto R. Švandrlík, kolem roku 1963)

Švamberg, vyloupená hrobka pod kaplí v 90. letech 20. století

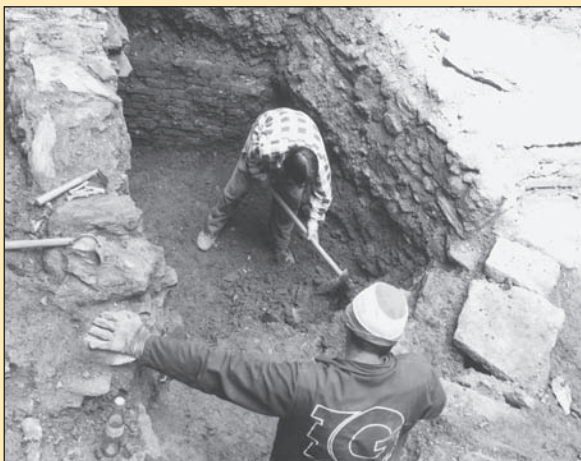
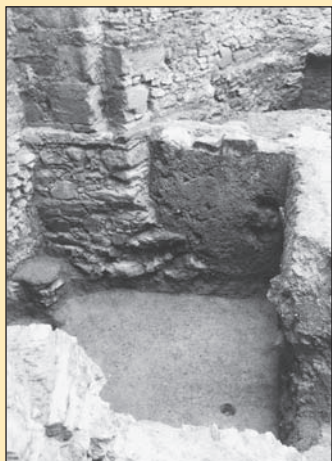

Náhrobník manželky Jáchyma ze Švamberka Anežky rozené Šlikové (†1572)

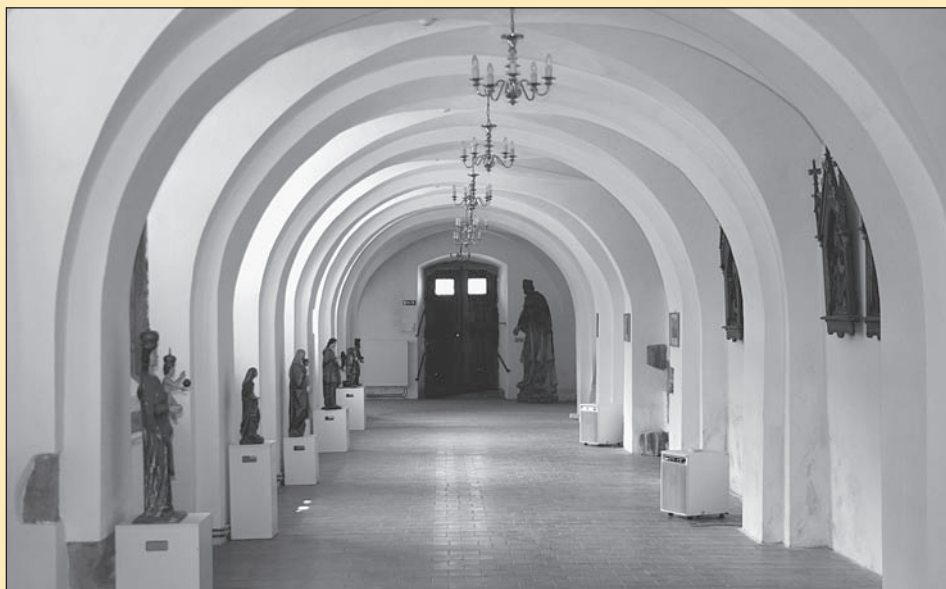
Náhrobník Jáchyma ze Švamberka (†1579). Oba náhrobníky byly po devastaci kaple na Švamberku převezeny do klášterního chrámu v Kladrubech

Stříbro, bývalý minoritský klášter s kostelem sv. Máří Magdaleny, staré pohřebiště Švamberků. Průčelí kostela před zbořením roku 1871

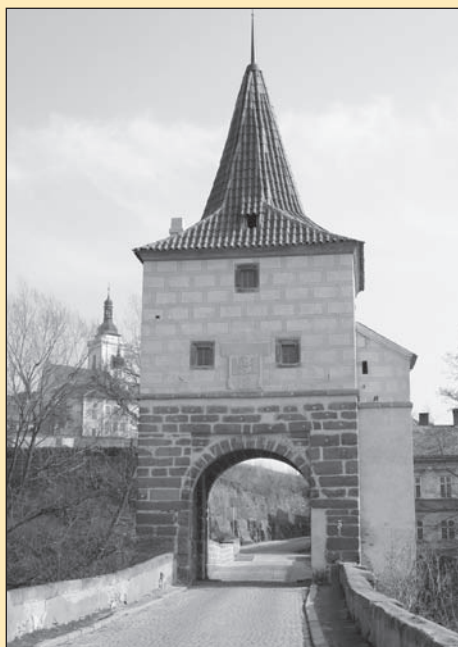
Stříbro, archeologický výzkum kostela sv. Máří Magdaleny, který obsahoval hrobku nejstarších Švamberků (foto PhDr. P. Břicháček)

Stříbro, bývalý minoritský klášter, chodba konventu s muzejní expozicí v roce 2006

Stříbro, minoritský klášter, průhled portálem do chodby konventu

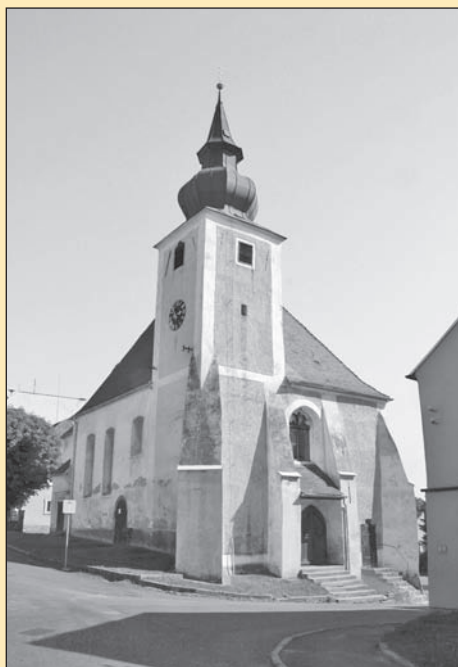
Stříbro, známá městská brána, stav po nedávné rekonstrukci

*Poběžovice,
kostel Panny
Marie před
rokem 1902,
kdy byla stržena
jedna z věží,
která hrozila
zřícením (kresba
K. Liebscher)*

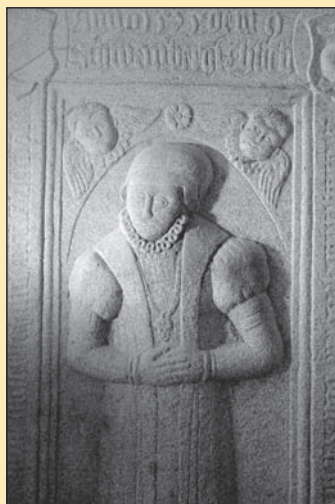
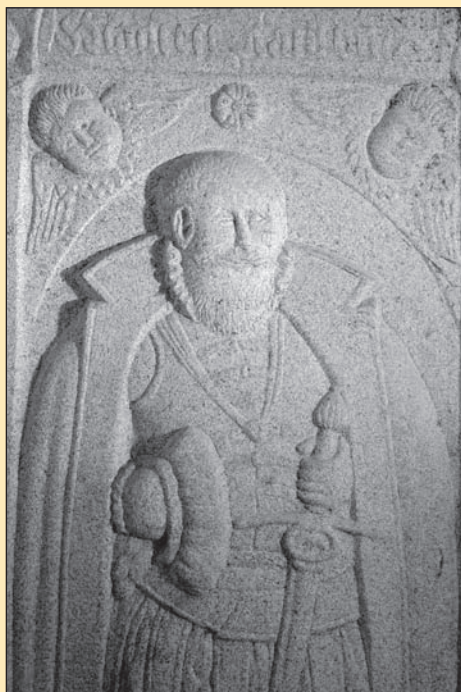
*Zámek v Poběžovicích bývalé sídlo ronšperské
větve Švamberků*

*Kostel Panny Marie ukrývající švamberskou
hrobku*

*Náhrobník Petra ze
Švamberka (†1575)
v poběžovickém kostele*

Náhrobníky Adama ze Švamberka a jeho první manželky Anny z Reitzensteina (†1575) v kapli sv. Kateřiny ve Starém Sedle na Tachovsku

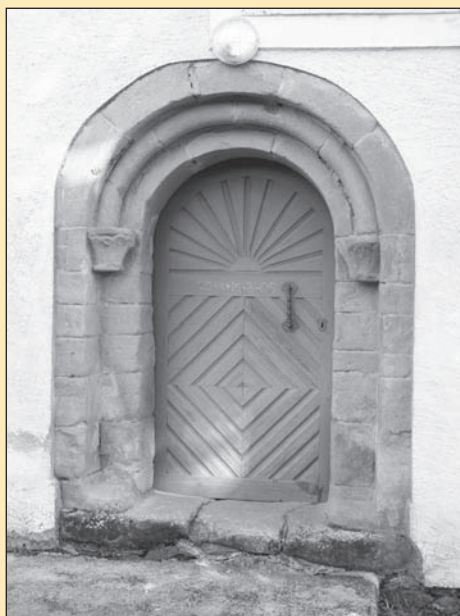
Švamberská hrobka pod kaplí sv. Kateřiny ve Starém Sedle s rakví Adama ze Švamberka a jeho první manželky

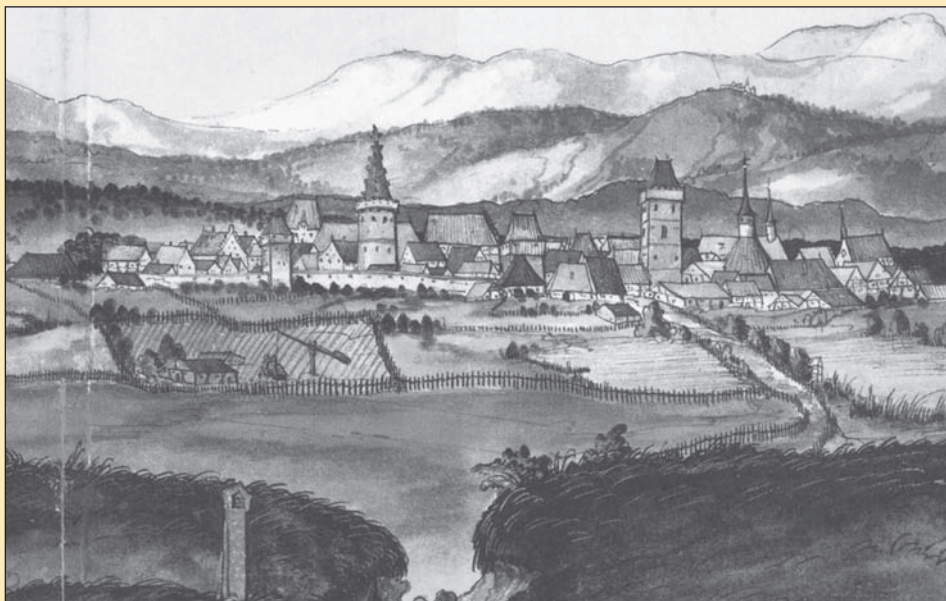
Staré Sedlo, kostel Nanebevzetí Panny Marie, interiér švaberské kaple v roce 2006

Staré Sedlo na Tachovsku, kostel Nanebevzetí Panny Marie od jihovýchodu a záběr na švamberskou kapli sv. Markéty

Kostelík ve Skviříně, po kterém se psal již prapředek rodu Švamberků Ratmír, vpravo románský portál kostelíka

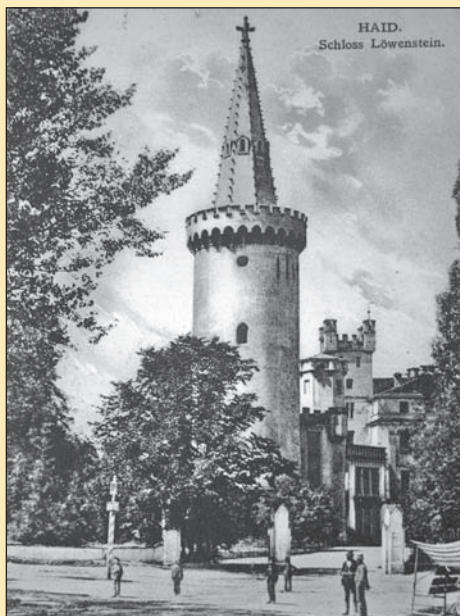
Švamberské město Bor s hradem, vyobrazení z tzv. Würzburgského alba datovaného do let 1536–1537 (výřez)

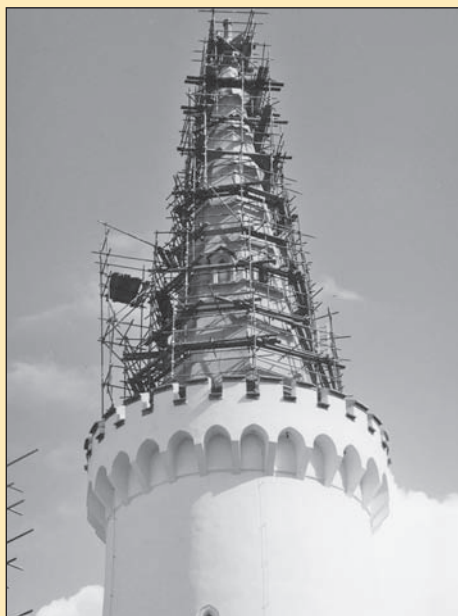
Bor, kostel sv. Mikuláše, v němž bylo před barokní přestavbou umístěno množství švamberských náhrobníků

Bor, zámecká kaple před rekonstrukcí (foto z roku 2002)

Borský hrad na historické pohlednici

Borský bergfrit, který pamatuje první Švambergů, při opravě roku 2002

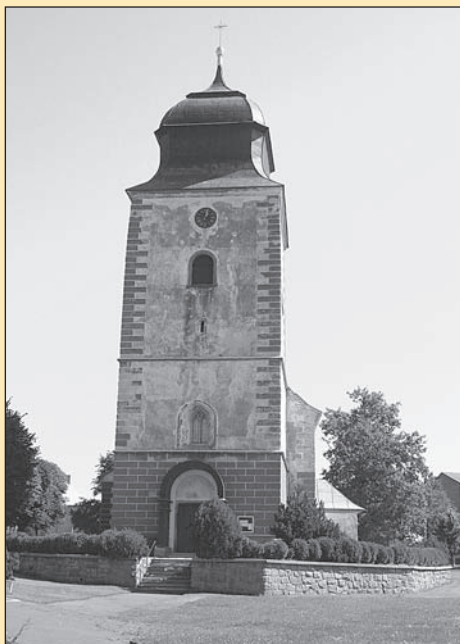

Bor, interiéry pozdně gotického hradu, který rod Švambergů vlastnil od 1. poloviny 13. století až do roku 1650

Královský pohraniční hrad Přimda, který byl po dlouhá léta v zástavě a později i v majetku Švamberků

Kostel sv. Jiří v Přimdě

Fragment náhrobníku se švamberským a el-pognárským znakem objevený při úpravách přimdeckého kostela v roce 1989